

KÜRESELLEŞME, BİLGİ TOPLUMU VE ÇALIŞAN YOKSULLAR

Gökhan Ofluođlu¹ - Ali İhsan Balcı²

ÖZET

Yoksulluk geniş anlamıyla düşünöldüğünde temel de bireylerin yaşamak için gerekli olan gelir ve beslenme kaynaklarından yoksun olması olarak tanımlanabilir. Yoksulluk konusu genellikle işsizlik, sosyal dışlanma gibi kavramlarla beraber ele alınmaktadır. Yoksulluk çalışmalarının temel de istihdamı arttırmakla çözülebileceği düşünölse de göz ardı edilmiş olan istihdama dahil olduğu halde yoksul olan kesimlerin incelenmesi için hazırlanmış olan bu çalışmada; temel olarak çalışan yoksulluğuna sebep olan küreselleşme ve bilgi toplumu kavramlarının çalışanları yoksullaştırılması ile ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak küreselleşme kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. İzleyen bölümde bilgi toplumu kavramı açıklanmaya çalışılmış yoksulluk kavramı ile ilgili bilgiler aktarıldıktan sonra “Çalışan yoksulluğu ve Türkiye’deki durum”a bakılarak kadınların çalışanların yoksulluğuna değinilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalışan yoksullar, Küreselleşme, Bilgi Toplumu, Yoksulluk, Çalışan Kadın Yoksulluğu

¹ Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Faköltesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü (gokhan.ofluoglu@karaelmas.edu.tr)

² Arş. Gör., Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Faköltesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü (ali.ihsan.balci@beun.edu.tr)

GLOBALIZATION, INFORMATION SOCIETY AND THE WORKING POORS

Gökhan Ofluoğlu - Ali İhsan Balcı

ABSTRACT

Poverty has been took into account broad sense within the context, it can be defined fundamentally as lack of the basic nutritional resources and income that are required to live for individuals. Generally, issue of poverty takes with unemployment, social exclusion like the concepts in hand. Although it has been considered that studies of poverty, basically can be solved by increasing the level of employment, but there is frequently ignored part of employment from basic part of labour force which is also impoverishment. This study forge a link between mentioned issues which are information society and working poverty. In accordance with this purpose, first concept of globalization has been tried to be explained. In following chapter, issue of information society have been tried to explain. After being transferred information about the issue of poverty, "Working poverty and situation in Turkey", referring to the poverty of women workers on the basis of the study has been terminating.

Keywords: The Working Poor, Globalization, Information Society, Poverty, The Poverty Of Working Women Workers

GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte son yıllarda gündemden düşmeyen konuların başında büyüyen ve yayılan bir sorun olarak yoksulluk gelmektedir. Gelir dağılımındaki dengesizliğin bir sonucu olarak artan zenginliğe karşın yoksulluk kiteselleşmektedir. Bu durum, zenginlik ve yoksulluk arasındaki kutuplaşmanın artmasına paralel olarak yöntem ve yönetim sorunu olarak yoksulluğun tartışılmaya devam edeceğini göstermektedir. Yoksulluğun farklı dinamik ve süreçlerle gelişmesinin yanında yeni durum ve olaylarla, niteliğinin değişmesi, yoksulluğu birçok farklı boyutu ile gündeme getirecektir. Bu çalışmada yoksulluğa çalışma ekonomisi, emek ve ücret bağlamında yaklaşılarak giderek kiteselleşen çalışan yoksullara değinilecektir.

Günümüzde bir yandan sosyal devlet ve uygulamaları özellikle batı toplumlarında yaygınlaşmasına rağmen, hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde daha fazla işsizliğin ortaya çıkmasına paralel olarak birçok sektörde, özellikle de mavi yakalı işçilerde çalışanların ücretleri düşme eğilimi göstererek çalışma hayatında yoksulluk gündeme gelmiştir.

Küreselleşme ile istihdamın esnekleşmesi, çalışma şartlarının değişmesi, ücretlerin düşmesi, akrabalık bağlarının ve yardımlaşmanın bireyselleşme sonucunda zayıflaması, devletlerin sosyal harcamalarda kısıtlamalara gitmesi sonucunda yeni yoksulluklar ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yeni yoksullara dönük politikalarda paradigma değişimi olmuştur. Çalışmamızda değişen yoksulluk tanımlarından hareketle yoksulluğun dönüşümü incelenecektir. Bilgi toplumu düzeni içinde yeni yoksulluğun en önemli göstergesi olarak çalışma hayatındaki yoksulluğun boyutları ve nedenleri analiz edilecektir.

Çalışan yoksulluğu sadece geri kalmış ülkelerin değil aynı zamanda gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde görülen yaygın ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları içerisinde barındıran bir sorundur. Ülkemizde de çalışan yoksulluğu sorunun sosyal, ekonomik ve siyasal sonuçları görülmektedir fakat bilimsel çalışmalar ve de sosyal politika uygulamalarında bu konu üzerinde yeterli ilgi mevcut değildir. Çalışmada Türkiye'deki çalışan yoksulluğunun boyutlarına değinilerek Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri ile kıyaslama yapılacaktır. Avrupa Birliği ve OECD ülkelerinde çalışan yoksulluğunun boyutu Türkiye'den oldukça düşük seviyelerde olmasına rağmen Avrupa Birliği ve OECD ülkelerinde çalışan yoksulluğu hakkında oldukça detaylı çalışmalar ve bu sorunu önlemek amacıyla çeşitli çareler aranmaktadır. Çalışan yoksulluğu sorununun önlenebilmesi için ailedeki bireylerin işgü-

cüne katılımlarını artırmak ve uygun işler bağlamında istihdam artırıcı politikaların uygulanması gerekmektedir. Çok boyutlu bir sorun olan çalışan yoksulluğunu önleyebilmek için ekonomik önlemlerin alınmasının yanında sosyal politika önlemlerinin de alınması gerekmektedir.

1. KÜRESELLEŞME VE BİLGİ TOPLUMUNUN OLUŞMASI

1.1. Küreselleşme Kavramı

Günümüzde toplumsal sorunları incelerken küreselleşme kavramına değinmeden açıklamak neredeyse imkansızdır. Küreselleşme kavramı günümüzde çeşitli şekillerde yorumlanmakta ve bu yorumların da kendi içlerinde de tutarlı olduğu görülmektedir. Bunlardan hareketle küreselleşme kavramı üç grupta toparlanabilir (Özdemir, 2007: 218- 219):

- Birinci gruptakiler; teknoloji de yaşanan gelişmelerin sonucunda küreselleşmenin kendiliğinden ortaya çıktığını savunmaktadır. Bilgisayar teknolojisindeki ilerlemeler, bilginin paylaşımı ve aktarımının kolaylaşması, ulaşımın ucuzlaması, sermayeye küresel dolaşım imkanı sağlamış ve küresel bir üretim ağının ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Neo-liberaller ikinci grubu oluşturmaktadır. Neo-liberallere göre piyasalar küreselleşme sayesinde uluslararası boyut kazanmıştır. Teknolojide yaşanan ilerlemeye paralel olarak artan üretimin 1970'li yılların ortasından itibaren piyasaların ülke sınırlarının dışına çıkmasına sebep olmuş ve ülkeler de bu sebepten ötürü ticareti serbestleştirmek için gerekli önlemleri almıştır. Sürecin devamlılığını sağlamak içinde ülkeler korumacı politikalardan vazgeçmiş, para piyasalarını serbestleştirmiş, dış ticareti teşvik etmiştir.
- Küreselleşmenin kapitalizmin mantığından kaynaklandığını savunan üçüncü gruba göre küreselleşme yeni bir kavram değildir. Küreselleşme süreci 500 yıl önce keşif gezileri ile başlamıştır.

Devlet Planlama Teşkilatının 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Raporun da küreselleşme: “Yaşadığımız dünyada, uluslar, toplumlar ve yerel gruplar arası karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması ile ilgili olan tüm eğilimleri ve olguları kapsayan” bir kavram olarak açıklanmıştır. Ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan gelişmelerin başlıcaları şunlardır (DPT, Küreselleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2000: 1):

- Sermayenin küreselleşmesi ve dış ticaretin ekonomik kalkınma için öncelik olması,

- Avrupa Birliği gibi, uluslararası örgütlerin bir zorunluluk haline gelmesi ve siyasetin ulus devletlerin üzerinde bir yere gelmesi dolayısı ile siyasal küreselleşme sürecinin hız kazanması,
- Katılımcı demokrasi anlayışının yaygınlaşması.

Küreselleşme kavramı günümüzde oldukça popüler bir kavram olmasına rağmen literatürde standart bir tanımı yapılamamıştır. Dünya Bankasının küreselleşme tanımı: Bireylerin ve işletmelerin, diğer ülkelerin bireyleri ve işletmeleri ile gönüllü ekonomik ilişkiler kurma özgürlüğü ve yeteneği” şeklindedir (Milanovic, 2002: 3). Küreselleşme bireylerin ve işletmelerin ülkelerin sınırlarını kaldırarak yatırımlarını başka ülkelere kaydırması anlamına gelmektedir.

Küreselleşme hakkında yapılan bir başka tanıma göre de küreselleşme: “Dünya ölçeğinde ekonomik, siyasal ve kültürel bütünleşme, fikirlerin, teknolojilerin küresel düzeyde kullanılması, sermaye dolaşımının globalleşmesi, ulus devlet sınırlarının üzerinde yeni ilişki ve etkileşim biçimlerinin ortaya çıkması, dünyanın küçülmesi, sınırsız rekabet, serbest dolaşım, pazarın ulusal sınırların ötesine geçmesi ve dünyanın tek Pazar haline gelmesidir.” (Balay, 2004: 62-63). Küreselleşme, sermaye ve üretim faaliyetlerinin ulusal sınırların kısıtlaması olmadan dünya genelinde serbestçe hareket edebilmesidir.

Bu tanımlardan da yola çıkarak küreselleşme kavramı için ulusal ekonomiler arasında karşılıklı bağımlılığın artmasıdır denilebilir. Çünkü sermaye ve ticaret (mal ve hizmet üretimi) hareketinin serbestleşmesiyle ülkeler arasında mevcut olan sınırlar ortadan kalkmakta, böylece ulusal devlet niteliği süreç içinde uluslararası devlet niteliğine dönüşmektedir (Kılış, 2000: 209). Böylece küreselleşme kavramının temelde iki faktör üzerine kurulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlardan ilki teknolojik ilerlemenin iletişimde yarattığı büyük ilerleme, diğeri ise, ulus devletin gücünün gün geçtikçe azalmasına sebep olan serbest piyasa ekonomisinin genel kabul görmesidir (Kazgan, 2000: 21). Kısaca belirtmek gerekirse “küreselleşme, uzak yerleşimleri birbirlerine bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması”(Giddens, 1994: 62) olarak tanımlanabilir.

Ekonomik, siyasi, kültürel, toplumsal ve teknolojik boyutları olmasından dolayı küreselleşme ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazı farklı anlamlar çıkarılabilir olsa da küreselleşme tanımlarındaki ortak nokta; küreselleşmenin ulusal ekonomiler arasındaki bağımlılık ilişkisini artırıyor olmasıdır.

1.2. Bilgi Toplumu

İnsanlık tarihi sosyo-ekonomik gelişme sürecinde üç önemli aşamadan geçmiştir. Bu aşamalar; İlkel topluluk düzeninden tarım toplumu düzenine, tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan da içinde bulunduğumuz bilgi toplumuna geçiş şeklinde çeşitli aşamalardan geçmiştir.

İlkel yaşamdan tarım toplumuna geçişte avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarını sürdüren gruplar evcilleştirilmiş hayvanları yetiştirmeye ve toprağı ekip biçmeye başlamışlardır. Tarım toplumları aslen tarımdan verim alan toplumlardır (Giddens, 2005). Tarım toplumu olarak adlandırılan bu dönemde insanlar çeşitli enerji kaynaklarını kullanmayı öğrenmiş ve bu enerji kaynaklarından yaşamlarının devamlılığını sağlamak için üretim yapmaya başlamışlardır. Bu dönemde ekonominin ve üretimin temelinde de toprak bulunmaktadır (Ünal, 2009).

Sanayi toplumuna geçiş olan ikinci aşamada, 18. yüzyılın ikinci yarısının ortaya çıkardığı müthiş değişim eski toplumları yıkmış ve yerine yeni uygarlıklar yaratmıştır. Bu değişim Sanayi Devrimi olarak adlandırılmıştır (Toffler, 1981). İngiltere’de ortaya çıkan Sanayi Devrimi, yeni teknolojilerin üretiminde kullanılmaya başlanması, seri üretime geçişle birlikte insanların yaşamlarında köklü bir değişime sebep olmuştur (Giddens, 2005).

Sanayi toplumu, 1769 yılında James Watt’ın buhar makinesinin üretimde kullanılmasıyla başlayan enerji teknolojisinin belirleyici olduğu sanayi devriminin bir ürünüdür (Ekin, 1976).

Bilgi toplumuna geçişte, sanayi toplumundaki üretim faktörlerinin, kamu ve özel sektör işletmelerinin, bireylerin ve devletin ilerleyen teknoloji karşısında yeniden yapılanmasını gerekli kılmıştır. Geleneksel üretim faktörleri olan emek, sermaye, doğal kaynaklar tamamen ortadan kaybolmasa da arka planda kalmaya başlamıştır. Bilgi ekonominin başlıca hammaddesi ve aynı zamanda ürünü haline gelmiş ve bu çağda bilgi zenginlik yaratmak için en önemli kaynak olmuştur (Yenilmez, 1993). Bilgi teknolojileri zaman ve mekan kavramlarını yok etmekte ve sınırları ortadan kaldırmakta, sınır ötesi ilişkilerin gelişmesinde büyük katkı sağlamaktadır (Sapançalı, 2001).

Bilgi toplumu; örgütsel ve toplumsal düzeyde bilginin stratejik kaynak olarak önem kazandığı, teknolojik ilerlemenin hız kazandığı, küresel rekabetin arttığı bir dönem olarak ifade edilebilir (Ünal, 2009). Bilgi toplumu bu gibi çeşitli özelliklerinden dolayı tarım ve sanayi toplumundan farklılıklar göstermektedir.

Küreselleşme ve bilgi toplumuna karşı olumlu ve olumsuz düşünceler

mevcuttur. Küreselleşmeye genel olarak olumlu yönden bakan düşünürlere göre küreselleşme; toplumsal olarak refah seviyesini arttıracak ve zenginlik getireceği ileri sürülmektedir. Bunun karşı tarafındaki görüşlere göre ise küreselleşmenin; dünya da varolan eşitsizliği daha da arttıracığı yönündedir (Sapançalı, 2001).

1970’li yıllardan sonra küreselleşmenin etkisiyle sanayi dönemindeki Fordist çalışma şekilleri; teknolojinin gelişmesi, Fordist dönemin üretim yapısını ve üretim şeklini değiştirerek esnek üretim sistemini öne çıkarmış ve esnek üretim yapısı da beraberinde esnek çalışma ve standart dışı çalışma olarak adlandırılan çalışma şekillerini beraberinde getirmiştir. Bilgi toplumu olarak adlandırılan içinde bulunduğumuz dönem bilginin kullanılması, bilginin işlenmesi ve gelişmiş teknolojiyi kullanan geniş kapsamlı bir kavramdır (Kocabaş, 2004; Yavuz, 2000; Parlak ve Özdemir, 2011). Bu yeni çalışma şekillerinin ekonomiye dahil edilmesi “yeni ekonomi” olarak anılan dönemin özelliği olarak göze çarpmaktadır. Yeni ekonomi bilginin kullanımının yaygınlaşması ve bütün iktisadi faktörlerle bilginin bir araya getirilmesi sürecidir. Yani bilgi ekonomisi bilgi yoğun olan mal ve hizmetlerin kullanımı, bilginin işlenmesi ve bilginin satılması ile ilgilidir. Bilgi yoğun olan bu süreç haliyle çalışma ilişkilerinde, örgütlerin yapısında, vasıflı işgücünün tanımının değişmesinde, yeni ürünlerin ortaya çıkmasında ve hizmetlerin daha hızlı bir şekilde aktarılmasında değişiklikler meydana getirmiştir. Yeni ekonomi, ekonomideki temel yasaların tamamen değiştirilmesinden ziyade yöneticilerin, çalışma stratejilerinin, endüstri ilişkilerindeki kurumların zihinsel olarak değiştiğinin öne sürülmesidir (Söylemez, 2001: 3-4). Yeni ekonomi, bilginin üretimde yoğun kullanılması iletişim teknolojilerindeki gelişim, yöneticilerin geleneksel sistemden farklı bir yönetim sistemi uygulamaları istihdam alanında ortaya farklı görüşlerin atılmasına sebep olmuştur. Bu görüşlerin ilki yeni ekonomik sistemin yeni çalışma şekillerinin kullanılması yeni işlerin ortaya çıkacağına düşünülmesine paralel olarak istihdamı arttıracığı yönündeyken; ikinci görüş ise geleneksel yapıdan uzaklaşarak eskiden varolan işlerin bazılarının tamamen ortadan kalkacağı, vasıfsız ve yarı vasıflı işgücüne olan talebin oldukça azalacağı, gelişen teknolojilere hakim vasıflı işgücüne olan talebin artacağı dolayısıyla işsiz sayısının artacağı yönündedir (Keser, 2004). Teknoloji piyasada oluşan farklı taleplere daha hızlı bir şekilde cevap vermeyi sağlayan esnek üretim gibi yeni üretim şekillerini ve farklı talepleri meydana getirecek böylelikle de üretim ve istihdam şekillerinin değişimi söz konusu olacak. Söz konusu

bu değişim bireylerin yaşam şekillerinin, isteklerinin, tüketim alışkanlıklarının değişmesine neden olacaktır (Aksoy, 2012: 402-403).

Küreselleşme süreci çalışma şekillerini değiştirmesinin yanında işveren ve işçiler arasında yapılan sözleşmelerde ücretlerin sürekli düşüş göstermesi, part-time işlerin, geçici, sosyal güvenlikten yoksun, kötü çalışma koşulları ve bunların neticesinde de çalışan yoksul kesimi ortaya çıkarmıştır. Küreselleşme ile birlikte yoksulluk sadece işsizlikten dolayı ücretten mahrum kalma durumunun ötesine geçmiş artık çalışan kesimi de içine almaya başlamıştır. Yoksulluk geleneksel anlamıyla bireylerin emek arzlarına karşın emek talebinin yetersiz kalması dolayısıyla işsiz kalmaları olarak tanımlanabilirken, çalışan yoksul kesimin oluşması sonucunda geleneksel tanımından uzaklaşmıştır. Çalışan yoksulluğu tüm çıplaklığı ile gözler önünde olmasına karşın, çalışan yoksulluğunu kabul etmek bir çok kişi için oldukça zor bir durum olarak görülmektedir (Kesgin, 2011).

2. ÇALIŞMA YAŞAMINDA YOKSUL ÇALIŞANLAR SORUNU

2.1. Yoksulluk Kavramı ve Kavrama İlişkin Yaklaşımlar

Yoksulluk kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluk günümüzde dünyadaki en büyük problemlerden biri olarak görülmektedir. Ekonomik boyutunun yanı sıra yoksulluk insanı ve toplumları etkileyen çok büyük bir toplumsal sorundur. Bu yüzden yoksulluk kavramı insanoğlunun önünde duran ve çözülmeyi bekleyen en önemli sorunlarından birisidir.

Yoksulluk ekonomik, sosyal, siyasi gibi çok boyutları olan bir kavram olduğu için net bir tanımının yapılması oldukça güçtür. Yoksul sözlük anlamı itibariyle “geçinmekte çok sıkıntı çeken kimse/toplum/ülke” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2015).³ Yani rahat bir yaşam sürdürmek için yeterli imkanları olmayan kişilerdir. Yoksulluk ise hayatın kendisine sunduğu olanakları kullanamama durumu olarak ifade edilebilir. Yoksulluk içinde yaşanan topluma, çevreye ve şartlara bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Aktan, 2002).

Yoksulluk terimi 1901 yılında Rowntree tarafından “toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu açıdan yoksulluğun en basit tanımı Cox tarafından “ herkese iyi bir hayat

³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.568c1daabefc41.77940770 (Erişim tarihi: 26/12/2014)

temin edecek yeterli ve erişilebilir kaynakların olmayışı” olarak yapılmıştır (Sipahi, 2006).

Yoksulluk “açlıktan ölme ve barınma koşullarından yoksun olma” gibi dar anlamli bir durumu ifade ederken; “gıda, giyim ve barınma olanaklarının yaşamı sürdürmeye yeterli olması ancak, toplumun genel düzeyinden daha kötü şartlarda bulunmayı” gibi geniş anlamli bir durumu da kapsamaktadır (Bilen ve Çalışır, 2013). World Bank (1990), yoksulluk tanımını “asgari yaşam standardına erişememe durumu” olarak ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle yoksulluk, “maddi nitelikteki mahrumiyetler nedeniyle kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve asgari bir yaşam düzeyini sürdürecektir gelirden yoksun olma durumudur (Aktan, 2002).

Yoksulluk çok boyutlu bir kavram olmasından dolayı yoksulluğun ölçülmesi ve tanımlanması oldukça zordur. Genel bir tanım yapılmak istenirse yoksulluk için inşaların temel ihtiyaçlarını karşılama durumuna sahip olmaması kişilerin yaşayabilecekleri minimum hayat standartlarından yoksun olma halidir (Öztürk ve Çetin, 2009). Bu zorluk sebebiyle çalışmada mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, insani yoksulluk kavramlarına değinildikten sonra çalışan yoksulluğu kavramını açıklamak uygun olacaktır.

2.2. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, “bir insanın ya da hane halkının yaşamını minimum düzeyde sürdürebilmesine, yani biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli kalori ve diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmesine referansla tanımlanmaktadır. Bu temel gereksinimleri karşılamaktan yoksun aynı ve nakdi geliri olanlar mutlak yoksulluk sınırının altında kalmaktadır.”(Günindi Ersöz, 2003) şeklinde tanımlanabilir. Mutlak yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin sayısı genellikle minimum gelir düzeyinin altında yaşayan insan sayısı ile hesap edilir. Bu düzey ulusal gelir düzeylerinden ayrı olarak, günlük bir doların altında gelir düzeyi olan kişilerin sayısı şeklinde belirtilir (World Bank, 2000). Mutlak yoksulluk sınırı aile büyüklüğü ve minimum düzeyde tüketilecek mal ve hizmet gereksinimleri ile bu gereksinimleri karşılamada ihtiyaç duyulan harcama miktarının belirleyici durumundaki mal ve hizmetlerin fiyatlarıdır. Hane halkından geliri belirlenmiş yoksulluk çizgisi gelirinden az miktarda olanlar yoksul, fazla olanlar ise yoksul olmayanlar olarak adlandırılmıştır (Öztürk ve Çetin, 2009).

Dünya Bankası'nın 1990'daki çalışmasında; “ Hesaplama bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 k/cal he-

saplamasına dayanılarak geliştirilmiş ve günlük 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar “mutlak yoksul” olarak tanımlanmıştır.” Mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 Dolar kabul edilirken, Latin Amerika ve Karaibler için bu sınır 2 Dolar, Türkiye’nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri için 4 Dolar, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 Dolar olarak belirlenmiştir (DPT, 2001).

2.3. Göreli Yoksulluk

Yoksulluk sınırı hesaplamalarında ortaya çıkan “mutlaklık” beraberinde ülkeler arasında kıyaslama yapmaya olanak sağlayan “görelî” yoksulluk kavramını ortaya çıkarmıştır.(DPT, 2001). Görelî yoksulluk, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilirken toplumdaki diğer bireylerin refah seviyesinin altında kalması durumudur. Görelî yoksulluk bir bireyi toplumdaki diğer bireylerle kıyaslamasından dolayı ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Buradan hareketle görelî yoksulluk için; “Maddî kaynakların, toplumda adet haline gelmiş veya en azından özendirilen ve onaylanan normal etkinliklere katılmamama durumunun ortaya çıkması veya kısıtlı bir halde olması” (Tunç, 2014) şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye İstatistik Kurumu yoksulluğu; “ Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul sayılmaktadır.” şeklinde tanımlamıştır.

Mutlak yoksulluk, dünyanın her yerinde bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi olarak ortaya çıkarken, görelî yoksulluk kavramı bireylerin sosyal bir varlık olmasından hareketle temel ihtiyaçlar üzerinden değil sosyal ihtiyaçlar üzerinden gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını ifade eder. İnsanın toplumsal bir varlık olmasından hareket eden görelî yoksulluk, mutlak yoksulluk kavramının yetersiz kaldığı yerlerde devreye girer (Çeştepe ve Genç, 2011). Görelî yoksulluk kavramı farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır. Bu yüzden görelî yoksulluk ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

2.4. İnsani Yoksulluk

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 1997’de İnsani Gelişme Raporu ile ilk defa “İnsani Yoksulluk” kavramını ortaya atmıştır. Raporda insani yoksulluk; mutlak ve görelî yoksulluk tanımlarını kapsayan daha geniş bir kavram olarak Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiştir. Bu kavram

insani gelişim ve insanca bir yaşam sürdürebilmek için temel gereksinimlerin karşılanması yanında siyasi, kültürel ve sosyal olanaklara da sahip olmanın önemini vurgulamaktadır. Bu kavram, Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımı ve yoksulluğun sosyal boyutu temelinde dayandırılarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2011). UNDP'nin tanımına göre "insani yoksulluk", katlanılabılır bir yaşam için gerekli fırsat ve seçeneklere sahip olamama durumunu ifade eder. Adam Smith'in yoksulluk hakkındaki görüşleri baz alınarak ortaya çıkan bu tanıma göre yoksulluk insani bir kategori olmak zorundadır, sadece gelir düzeyine göre ifade edilemez çünkü gelir düzeyi ekonomik bir göstergedir (DPT, 2001).

İnsani yoksulluk kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden yoksun olmak biçiminde tanımlanabilir. Temel insan yeteneklerini sürdürebilecek olan eğitim, sağlık, iletişim, içme suyu erişiminin eksikliği yoksulluğun insani boyutu olarak nitelendirilmektedir (DPT, 2007). İnsani yoksullukta bireylerin temel yeteneklerinden ne derecede mahrum bırakıldıkları gösterilmiş olur (Kaya, 2011). Bu ölçüm için UNDP 1997 yılında hazırladığı raporda ilk defa "İnsani Yoksulluk İndeksi" geliştirmiştir. Bu indekse göre gelişmekte olan ülkeler için;

- **Yaşam Süresi:** 40 yıldan daha az yaşama beklentisi olanların oranı
- **Eğitim:** Okuma yazma bilmeyen yetişkin oranı
- **Makul bir yaşam standardı:** Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus oranı, temel sağlık imkanlarından yoksul nüfus oranı, 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfusun oranı

Gelişmiş ülkeleri için insani yoksulluk indeksindeki kriterler ise;

- **Yaşam süresi:** 60 yıldan daha az yaşam beklentisi olanların oranı
- **Eğitim:** OECD tarafından tanımlanan fonksiyonel cahillik oranı
- **Makul bir yaşam standardı:** Yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı
- **Sosyal Dışlanma:** Uzun dönem işsizlik oranı şeklindedir (Gündoğan, 2008; UNDP,2007/2008). İnsani yoksulluk indeksi ülkeler arasındaki kıyaslamayı daha belirgin bir şekilde yapmayı sağlar.

2.5. Çalışan Yoksulluğu

Çalışan yoksulluğu 19. yüzyılda kapitalist şartlar altındaki işçi sınıfının yaygın bir hali olarak görülmüş ve işçi sınıfının yaşam standartlarının, büyüyen bir ekonomi, tam istihdam ve refah devleti politikaları ile çözümlen-

nebileceği analiz edilmiştir. Çalışan yoksulluğu kavramının 1990lardan sonra yeniden gündeme gelmesi Post-Fordist sistemin ya da esnek üretim sisteminin neo-liberal politikalar ve refah devletlerinde meydana gelen daralma sonucunda işçi sınıfının geniş kesimleri yoksulluğa sürüklendi ve artık çalışmanın yoksulluğun çaresi olamayacağı anlaşıldı.(Erdoğan ve Kutlu, 2014). Çalışan yoksulluğu kavramı kişilerin işgücü içindeki durumlarını temel alan bireysel düzey (individual level) ve yaşadıkları ailelerin gelir düzeyini temel alan kollektif düzey (collective level) analizlerini birleştirmektedir. Çalışan yoksulluğu bu bakımdan bireylerin harcanabilir net gelir açısından yoksul olmaları hali olarak tanımlanabilir (Eurofound, 2013).

Çalışan yoksulluğu neo-liberal uygulamaların ve küreselleşmenin getirmiş olduğu değişiklikler ile daha belirgin bir hal alırken, neo-liberal uygulamaların sebep olduğu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça çarpıcı bir boyut halini alması göz ardı edilmektedir. Kriz dönemleri özellikle sanayisi gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere ücretleri düşürme yönünde eğilim göstermekte ve bu ülkelere çalışanları part-time çalışma, esnek çalışma gibi yeni çalışma şekillerine iterken çalışanların sosyal haklardan mahrum bırakarak çalışan yoksulları daha çok göz önüne çıkarmaktadır. Bu durum çalışan yoksulluğu ile ilgili olan akademik çalışmaları literatürde daha fazla görmeye başlamamızı sağlamaktadır. Çalışan yoksulluğunun bu kadar geri planda kalmasının sebepleri hiç şüphesiz "klasik liberalizme, piyasanın serbestliğine olan inanç ve serbest piyasa ekonomisinin kabul gördüğü toplumlarda ise işsizliğin geçici olduğu ve arızı bir durumu ifade etmesi ön yargısının kabulü dolayısıyla, çalışan yoksulluğunu kabul edilmemesi ile sonuçlanmaktadır. Bu durumun sonucu, ücretli kesime daha fazla maliyet yüklenmesi (Bauman, 1999) olarak ifade edilebilir. Böylelikle yoksulluğun sebebinin sadece işsizliğe bağlanması yanlış görülmekte ve çalıştığı halde geçinmekte zorlanan ve hatta geçinemeyen bir kesimi ortaya çıkarmaktadır.

Küreselleşme süreci çalışan yoksulluğunun ortaya çıkmasında başat etki göstermiştir. Küreselleşme süreci değişim ve dönüşümün üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptir ve günümüzde yaşadığımız bir çok olayı daha iyi algılayabilmemiz için küreselleşme sürecinin üzerinde durulması gerekmektedir (Sassen, 1998a). Küreselleşme süreci için sadece içinde bulunduğumuz dönemi etkilediğini belirtmenin yanında daha uzun yıllar etkisinin sürdüreceğini söylemek zor değildir (Esping-Andersen, 1990; Sallan Gül, 2004; Koray, 2005). Daha öncede belirttiğimiz gibi küreselleşme süreci çalışan yoksulluğunun daha görünür bir hale gelmesine sebep olmaktadır.

Küreselleşme süreci adından da anlaşılabilceği gibi küresel bir etkiyi beraberinde getirir. Bugün dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olay, olayın yaşandığı yerden çok uzaklarda yaşamını sürdüren bireyler, ülkeler ve devletleri etkileyebilir bir hal almıştır. Bugün küreselleşmeden etkilenmemek ve küreselleşmeden kaçınmak neredeyse imkansızdır. Küreselleşme süreci çalışma hayatına ilişkin köklü değişimler ortaya çıkarmıştır. Küreselleşme süreci sosyal devlet ve sosyal devletin uygulamalarını etkisiz hale getirmeye başlamıştır (Keyman, 1995). Sermaye dolaşımı, sınır ötesi bir hal alırken hükümetlerin gücü ülke sınırları içinde kalmıştır (Mishra, 1999). Sermayenin sürekli el değiştirmesi, sınırları aşarak ülkeler arası hareketliliği dolayısıyla devletlerin vergi toplama sorunu ortaya çıkmış, bu durumda devletlerin zayıflamasına dolayısıyla sosyal refah uygulamalarını sınırlandırmalarına sebep olmuştur. Burada ulu-devletin eşitlikçi ve korumacı “homojenleştirici koruma” işlevini yitirmesi söz konusudur. Geçmişte ulus devletin ekonomik ve sosyal haklar açısından tek sorumlu olarak kendisini görmesi, devletin korumacı ve kollayıcı bir işlev kazanmasına neden olmaktadır. Yaşadığımız dönemde ise küresel dönüşümle paralel bir şekilde ulus devletin yapısı etkinliğini kaybetmekte ve devletin ekonomik ve sosyal hayattan elini çekme isteği görülmektedir (Cohen, 2000; Dean, 1991). Devletin ekonomik ve sosyal hayattan elini çekme isteğinden ise en çok etkilenen emeğini satarak para kazanan kesimdir (Sassen, 1998a; Sassen, 1998b). Küreselleşme, bir taraftan artan yoksul insanları korumak için daha fazla sosyal güvenliğe ve sosyal korumaya ihtiyaç hissettirirken, bir taraftan da bunları uygulayabilmek için gerekli finansmanın bulunmasını zorlaştırmaktadır (Esping-Andersen, 1990).

İşsizliklerinden dolayı ekonomik hayatın gerisinde kalan yoksul kesim gibi çalışan yoksullarda ekonomik hayatın gerisinde kalmakta, buna bağlı olarak sosyal ve siyasal yaşamdan da uzaklaşmaktadırlar. Bu gruptaki bireylerin karar almak için bir tehdit unsuru olmaktan uzak, güç ilişkilerinde görmezden gelinmekte, kendilerini izole ederek etkili bir çevreye sahip olamamaktadır.

Yeni gelen çalışma şekilleri çalışma şartlarını daha zor bir hale getirmekte ücretler sürekli düşme eğilimi göstermekte, kısmi süreli çalışma gibi çalışma sürelerini dağınık parçalar haline getirme ve en önemlisi “sürekli gelir” getirmeyi tarihe bırakmaktadır. Küreselleşmenin bu açıktan bırakmış olduğu kesim daha çok vasıfsız olmasından dolayı niteliksiz işlerde çalışmayı göze almakta ancak bu işlerini de her an kaybetme korkusuyla hayat-

larını sürdürmektedir. İşini her an kaybetme korkusuyla yaşayan bu vasıfsız kesim, bu korkularından dolayı modern kölelik diye adlandırılabilen vasıf gerektirmeyen en ağır çalışma koşullarına sahip, sendikasız, güvencesiz, düşük ücretli işlerde çalışmaktadır (Kapar, 2010).

Emek piyasasında mavi yakalı çalışanların yoğunlukta olduğu dönemlerde verilen ücretler çalışanları ihtiyaçları karşılamaları bakımından oldukça tatmin edici seviyelerde iken günümüzde yeni çalışma şekillerinin emek piyasasını etkisi altına alması ücretlerin sürekli bir şekilde düşüş göstermesine sebep olmuştur. Bu durum çalışanları temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak hale getirmiş ve bu da çalışan yoksul kesimin oluşmasını sağlamıştır. İçinde bulunduğumuz şu dönemde tüketim alışkanlıkları eski dönemlere göre oldukça fazla değişim göstermiş, bu değişim ise “psikolojik ihtiyaçları” meydana getirmiştir. Psikolojik ihtiyaçlar ve düşük ücretler birleşimi gelir tüketim dengesinin bozulmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla beklentilerde meydana gelen artış ve ücretlerin düşük seviyelerde olması çalışan yoksulluğun sınırlarını genişletmektedir. Klasik anlamda yoksulluk çalışmalarına dahil edilmeyen çalışan kesim, psikolojik nedenlerin de etkisi ile yoksulluk sınırına dahil olarak yoksulluk çalışmalarının bir boyutu haline gelmiştir (Bauman,1999; Harvey 2010). Böylelikle yoksulluk kavramı için sadece işsiz kalan kesimle ilgilenmeyi bırakıp artık kavram tanımları yapılırken çalışan ve çalışanların ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken kesim de kavrama dahil edilmiştir.

3. TÜRKİYE’DE YOKSUL ÇALIŞANLAR

Türkiye’de çalışan yoksulluğunun nedenleri çok sayıdadır ve bu nedenler arasındaki ilişkilerde oldukça karmaşıktır. Bazen bir çalışanın yoksul olmasını sadece bir neden belirlerken, bir başka durumda çok sayıda neden araya gelerek çalışanın yoksul olmasına yol açabilmektedir. İstihdam ve hane halkı gibi çok boyutlu ve özellikli iki unsurun ortaya çıkardığı çalışan yoksullar homojen bir grup olmaktan çok, oldukça karmaşık bir sosyal grup olarak ele alınmalıdır (Kapar, 2010; Şenses, 2001).

İşgücü piyasasında son yirmi yıl içerisinde ortaya çıkan ve gelişen süreçlere bağlı olarak, istihdam ve istihdam sonucunda elde edilen gelir insanları yoksulluktan kurtaramamaktadır. Çalışan yoksulluğuna, çalışma sonucunda temel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde gelirin elde edilememesi neden olmaktadır. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde çalışan işgücü yaptıkları iş

karşılığında elde ettikleri gelirle temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanmakta ve çalışan yoksullar olarak algılanmaktadır (Sengenberger, 2001).

İstihdam ve işgücüne katılma oranları Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye diğer ülkelere göre bu oranlarda oldukça geridedir. Türkiye'nin genç nüfus sayısı Avrupa Birliği ve OECD'nin genç nüfus sayısından oldukça fazla olmasına rağmen, istihdam oranlarında oldukça geride kaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle tam istihdam uzakta bir görüntü sergilemektedir. Türkiye'de 15-64 yaş arasındaki aktif nüfusunun 1994 yılında yüzde 52'si; 2009 yılında yüzde 44'ü; 2015 yılında ise nüfusun yüzde 46,8'i istihdam edebilmiştir⁴. Küreselleşme, teknolojinin gelişmesi ve bilgi çağı beraberinde çok fazla sayıda yeni iş imkanı getirmiş gibi görülse de aslında istihdam oranlarından da anlaşılacağı üzere gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeler için büyük sorunlar doğurmuştur. Türkiye'de bu sorunlardan ciddi şekilde etkilenmiştir. Bu istihdam oranlarından da anlaşılacağı üzere Türkiye aktif nüfusunu istihdam etmede OECD ülkelerinin gerisinden kalmıştır. OECD ülkelerinde istihdam oranı ortalama olarak yüzde 65'e yakındır, OECD üyesi bir çok ülkede bu oran yüzde 70 ve yüzde 75'in üzerindedir (OECD, 2010, <http://www.oecd.org>, erişim tarihi: 26/12/2014).

Çalışan yoksulluğunun artması makro ve mikro ölçeklerde değerlendirecek olursak; makro ölçekte ekonomik yapı ve işleyişin uygun olmaması; İşletmeler tarafından çalışanlara uygun istihdam sahaları yaratılmaması, çalışanların çalışma ve yaşam şartlarını geliştirme amacı taşımaması mikro ölçekte değerlendirilebilecekken, bunun yanında hanelerde çalışanların sayısının az ve işsiz sayısının fazla olması çalışan yoksulluğunu arttırmaktadır (Kapar, 2010).

Çalışan yoksulların gelişmesini tamamlayamamış ve yoksul olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere göre görece ağırlıkta olmasının nedenlerinden birisi, bu ülkelerde gelişmiş ülkelerdeki gibi etkin sosyal koruma sistemlerinin olmamasıdır. Gelişmiş ülkelerde işsiz kalan bireyler bu sosyal koruma sistemlerinin sağladığı destekle iş arayabilirken, diğer ülkelerde bu destekten yoksun olan kişiler çalışmasına ve geliri olmasına rağmen yoksulluk sınırında veya bu sınırın altında yaşamaktadır.

Güvencesiz, geçici, dönemsel çalışma kısaca mevsimlik işçilik Türkiye'nin çalışan yoksul sayısını artıran bir başka etkidir. Mevsimlik işçiliğin yanında kendi hesabına çalışan, ücretsiz aile işçisi olan bireylerin istihdam

⁴TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18644>, Erişim Tarihi: 18/12/2015.

içerisindeki oranı yüzde 40 civarında olduğu için bu kişilerde yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmaktadır. 2010'da yapılan hanehalkı işgücü anketinin sonuçları da göstermektedir ki Türkiye'de istihdam edilen yüzde 54'lük bir kesimin ücretli ve maaşlı çalışanlardan oluştuğu ve bu kesimin içinde çalışan yoksulluğu oranı oldukça düşüktür (Kapar, 2010).

1970'lerden beri gün yüzüne çıkan bu çalışan yoksulluğu kavramı diğer bir deyişle "yeni yoksulluk" kavramı, geleneksel anlamdaki yoksulluk kavramından farklı olarak ülkelerin aktif nüfuslarını ekonomik olarak ilgilen-dirmektedir (Casas and Latta, 2004).

YOKSUL ÇALIŞANLAR İÇİNDE; ÇALIŞAN YOKSUL KADINLAR

Emeklerini satarak geçinmeye çalışanlar, işsizler, tarım çalışanları, mülkiyet sahibi olmayan köylü kesim gibi toplumda farklı sınıfların mensubu olan bireylerin ortak noktalarından birisi yoksulluktur. Bu bireylerin ortak noktalarının yoksulluk olması ise hiç şüphesiz ürettiklerinin mülkiyetine sahip olamamaları, ürettiklerinin mülkiyetinin dolaylı ya da doğrudan üretim araçlarının sahiplerinin el koymasındadır (Köse ve Bahçe, 2012: 392). Bu grup arasında kapitalizmin etkinliğinin artması ile birlikte ev ve iş yeri ayrımının belirgin bir hal alması sonucunda kadınların evlerde kalıp ev işleri ile ilgilenmesi ve çocukların bakımlarını üstlenmesi; erkeklerin ise dışarıya çıkıp çalışması "ev kadını" kavramını doğurmuştur (Bora, 2014: 59). Bu durum değişen iş gücü piyasasında kadınların erkeklerle eşit şartlarda ve eşit ücretlerde çalışamaması sorununu ortaya çıkarmış, kadınların çalışan yoksullar içindeki oranını önemli ölçüde artırmıştır. İşgücü piyasalarındaki değişim kadınların yüksek ücretli ve yüksek vasıf gerektiren bazı işlerde çalışmasının önünü kapatmış kadınları enformel sektörde çalışmalarına, sendikalaşamamalarına düşük ücretli çalışmalarına neden olmuş ve işgücü piyasalarındaki ikincil konumlarını oldukça belirginleştirmiştir (Ulutaş, 2009).

Küreselleşmenin etkisiyle gelişmiş ülkeler üretimlerini iş gücünün daha ucuz olduğu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere kaydırması sonucunda bu ülkelerde kadınların ucuz ve esnek istihdam yapısına daha uygun görülmeleri sebebiyle bu işlerde kadınlar tercih edilmiş. Enformel istihdam ve kadınların bu şekildeki düşük ücret ve esnek çalışma şekillerinde çalışmayı tercih etmeleri çalışan kadın yoksulluğunun artmasına sebep olmaktadır. Ekonomik krizlerin etkilerini arttırması sonucunda gelişmekte olan ülkelerde kadınların istihdama katılmasını, aile gelirine katkıda bulunmasını

zorunlu kılmaktadır. Bunun sonucunda işgücü içerisindeki kadın sayısı artmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2677).

İşgücü içerisinde kadın istihdamın artması; kadınların aile gelirlerine katkı sağlamak için enformel sektörde çalışmaları çalışan kadınların daha da yoksullaşmasına sebep olmaktadır.

4. SONUÇ

Literatürdeki yoksullukla ilgili yapılan çalışmalarda yoksulluğun sebebinin çalışma isteksizliğinden kaynaklanan, bireylerin çalışma yaşamında aktif olmamayı tercih etmeleri olarak görülmüş ve bu kişilerin karşılaştıkları bir işte çalışıp gelir elde etmeleri halinde yoksulluktan kurtulabilecekleri öngörülmüştür. Oysa günümüzde yoksulluk sadece bireylerin çalışmamayı tercih etmelerinden kaynaklanan gelir eksikliği olarak ifade edilmemektedir. Yoksulluk sadece istihdam edilmeme sonucunda ortaya çıkan bir sorun olarak görülmemelidir. Zira çalışmanın ana konusu olan “Yoksul Çalışanlar” istihdam halinde olmalarına rağmen sadece hayatlarını devam ettirebilecek düzeyde ücret geliri elde etmektedir. Böylece istihdam edilmelerine rağmen yoksulluk sınırının altında yaşayan bireyler istihdam ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu ilişki yeniden düşünülecek olursa sonuç açıkça ortaya çıkacaktır. Yoksulluk sadece istihdamla çözülebilecek kadar kolay bir sosyal sorun değildir.

Küreselleşme ve bilgi toplumunun meydana getirdiği; “Sendikasılaştırma politikaları, bireysel çalışma ilişkilerinin daha ön plana çıkması, esnek çalışma saatleri, esnek üretim şekilleri, enformel sektörde çalışmanın artması, düşük ücretli, düzensiz çalışma saatleri gibi pek çok sebep çalışan kesimdeki yoksul sayısını artıran sebeplerdendir.

Yoksulluk çalışmalarında kavramı daha iyi açıklayabilmek adına; kısaca biyolojik olarak kendisine gerekli kalori ve besin bileşenlerini içeren beslenmeyi gerçekleştiremeyenler mutlak yoksul olarak tanımlanırken; ülke-rarası kıyaslama yapmak içinde kullanılan mutlak gelir düzeyinden ziyade gelir ve refah dağılımındaki farklardan hareket eden göreceli yoksulluk kavramı; temel insanı yeteneklerden yoksulluk olarak tanımlanabilecek olan insani yoksulluk kavramları, tanımlanmıştır.

İstihdam edilmeyen kesimin yoksul olarak görülmesi, sadece istihdamla yoksulluğun önüne geçilmesini hedefleyen politikaların uygulanması çalışan yoksulların sayısının artmasına sebep olabilir. Çalışan yoksulluğu basit

değişkenlerle ortaya çıkan bir sorun değil, karmaşık ve çok çeşitli değişkenlerin sebep olduğu bir sorun olarak belirlemektedir. Bu sorunun çözümü için istihdam yaratmanın tek başına yeterli olmayacağı aşikardır. Sorunun çözümünde çalışan kesimdeki yoksullar incelenerek neden “çalıştıkları halde” yoksullaştıkları belirginleştirilmeli, asgari ücret uygulamaları dikkatli bir şekilde uygulanmalı, aile içinde çalışma çağında olan fakat iş bulamayan bireylerin çalışması için gerekli şartlar uygulanmalı, çalışan yoksulların içinde fazla önem verilmemiş olan çalışan yoksul kadınlara önem verilmeli ve bu doğrultuda işgücü piyasasındaki ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Sorunun çözümünde belki de en önemli görev devlete düşmektedir. Sosyal devletin gerektirdiği yardım programlarının dikkatli ve düzenli bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2012). Bilgi Teknolojileri ve Yeni Çalışma İlişkileri, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 12, (3), 401-414.
- Aktan, C. C. ve Vural, Y. (2002). Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, *Ankara: Hak İş Konfederasyonu Yayını*, s.1-21
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, ss.61-82.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, Tüketici ve Yeni Yoksulluk*. (Çev. Ümit Öktem). İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Bilen, M. ve Çalışır, M. (2013). Türkiye’de Yoksulluk Tuzağının Politik Belirleyicileri, *Akademik İncelemeler Dergisi*, ss. 321-345.
- Bora, A. (2014). *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Casas, R. ve Latta, M. (2004). *Working Poor in the European Union*, Dublin.
- Cohen, D. (2000). *Dünyanın Zenginliği Ulusların Fakirliği*. Çev. Dilek Hattatoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çeştepe, H. ve Genç, Ö. (2011). Bretton Woods Kuruluşlarının Yoksullukla Mücadele Yaklaşımları ve Stratejileri, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.51-73.
- Dean, M. (1991). *The Constitution of Poverty*. Newyork, USA: Routledge.
- DPT (2000). Küreselleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara.
- DPT (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara.
- DPT (2007). Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, *Dokuzuncu Kalkınma Planı*, Ankara.

Ekin, N. (1976). *Endüstri İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Erdoğan, S. ve Kutlu, D. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu: İş-gücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme, *Çalışma ve Toplum*, ss.63-114.

Esping Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. New Jersey: Princeton University Press.

EuroFound, (2013). *Wages: A Working Conditions and industrial Relations Perspective*, Dublin.

Giddena, A. (2005). *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, (Çev. Yıldız Battal), Ankara: Phoenix Yayınevi.

Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*, (Çev. E., Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gündoğan, N. (2008). *Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*, Asomedia, Ocak-Şubat.

Günindi Ersöz, A. (2003). Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler, *Aile ve Toplum*. 2 (6), 71-81.

Harvey, D. (2010). *Post Modernliğin Durumu*, (Çev. Sungur Savran), 3. Basım. İstanbul: Metis Yayınları.

<http://www.oecd.org>. 26/12/2014 tarihinde erişildi.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.568c1daabefc41.77940770. 26/12/2014 tarihinde erişildi.

Kapar, R. (2005). Çalışan Yoksullar, *Sendikal Notlar*, ss.52-75.

Kapar, R. (2010). *Türkiye’de Çalışan Yoksullar*, Ankara Sanayi Odası, Kasım-Aralık 2010, <http://www.sosyalkoruma.net/pdf/asocalisan.pdf>, Erişim Tarihi: 26/01/2015

Kaya, Z. (2011). *Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kazgan, G. (2000). *Küreselleşme ve Ulus Devleti Yeni Ekonomik Düzeni*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keser, A. (2004). Yeni Ekonomi Çerçevesinde Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşümler, *İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 6 (1),1.

Kesgin, B.(2011). Çalışma Yaşamında Değişen Yoksulluk: Çalışan Yoksullar, *IGİAD İş Ahlakı Dergisi*, 4 (7), 65-75.

Keyman, E. F. (1995). Globalleşme ve Siyaset. *Toplum ve Bilim*, 68, ss.41-65.

Kılıç, İ. (2000). *Küreselleşme ve Değişen Endüstri İlişkileri*, Prof. Dr. Nurhan Akçaylı’ya Armağan, Bursa: Alfa Yayınları.

Kocabaş, F. (2004). Endüstri İlişkilerindeki Dönüşüm, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 33-54.

Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*, 2. Baskı. Ankara: İmge Yayınları.

Köse, A. H. ve Bahçe, S. (2012). Yoksulluk Yazımının Yoksulluğu: Toplumsal Sınıflarla Düşünmek, *Praksis*, 19, ss. 385-419.

Milanovic, B. (2002). Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution?, Washington, *Policy Research Working Paper. 2876, Washington*.

- Mishra, A. (1999). *Globalization and the Welfare State*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- OECD, 2010, <http://www.oecd.org>, erişim tarihi: 26/12/2014.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar, *Journal of Yaşar University*, 3(11), ss. 2661-2698.
- Parlak, S. ve Özdemir, S. (2011). Esneklik Kavramı ve Emek Piyasalarında Esneklik, *Sosyal Siyaset Konferansları*, 60(1), 1-60.
- Sallan Gül, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa*. İstanbul: Etik Yayınları.
- Sapançalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk, *Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E.Dergisi*, 3(2), ss. 115-140.
- Sassen, S. (1998a). *The Mobility of Labor and Capital*. UK: Cambridge University Press.
- Sassen, S. (1998b). *Globalization and Its Discontents*. New York: The New Press.
- Sengenbergen, W. (2001). Decent Work: The International Labour Organization Agenda, *Dialogue on Globalization*, 2, ss. 39-55.
- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11, ss. 173-189.
- Söylemez, S.A. (2001). Yeni Ekonomi, Rekabet ve Rekabet Politikaları, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 12(40): 1-27.
- Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. 2.Basım, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toffler, A. (1981). *Üçüncü Dalga*, (Çev. Ali Seden). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tunç, A. (2014). Yeni Yoksulluk Kavramı Çerçevesinde Gezi Parkı Olayları: Kamu Yöneticilerine Bazı Öneriler, *Birey ve Toplum*, 4(1), ss. 231-257.
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması Ve Görülmeyen Emek, *Çalışma ve Toplum*, 2(21), ss.25-40.
- UNDP (2007). *Human Development Report 2007/2008*, New York.
- Ünal, Y. (2009). Bilgi Toplununun Tarihçesi, *Tarih Okulu*, 5, ss.123-144.
- World Bank (1990), *World Development Report 1990 Poverty*, Washington D.C.
- World Bank (2000), “World Development Report 2000/2001 Attaching Poverty”, Oxford University Press, New York.
- Yavuz, A. (2000). Çalışma Hayatında Esneklik ve Türkiye İçin Öneriler, *Prof. Dr. Nusret Ekin’e Armağan*, 38, Ankara: Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları.
- Yenilmez, E. H. (1993), *Bilgi Toplumu Olgusu ve Türkiye Hedef 2000 Yılı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.